

Tihany-Újlak nyolcszáz éves temploma

2010 október 05. Flag

Szöveg méret

90

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Értékelés kiválasztása
értékelve

Még nincs

Mérték

Magyar Nemzet szombati magazinjának egyik legérdekesebb sorozatát közöljük le folytatásokban, melyben a remek Ludwig Emil megmutatja nekünk a rejtőzködő Magyarország eldugott kincseit, melyek mellett sokszor figyelmetlenül elhaladunk a mindennapi rohanó életünk során. Vigyázzunk ezekre a páratlan kincsekre, hiszen ezek a kincsek alappillérei szeretett Hazánknak.

Magas rangja van Tihanynak a magyar nyelv és művelődés történetében. 1055-ben I. András király Szent Benedek-rendi apátságot alapított a Balaton-part e gyönyörű pontján, s a latin nyelvű adománylevelében először olvashatók magyar szavak – összesen 58 szó –, valamint egy összefüggő magyar szövegrész: a „feheruuaru rea meneh hodu utu rea”, azaz: a Fehérvárra menő hadi útra. A Szent Ányos és Szűz Mária tiszteletére még az évben felszentelt kolostor – 1953-ban restaurált – atemploma az 1060-ban elhunyt uralkodó sírjával ma is látható a kéttornyú barokk apátság egyetlen megmaradt Árpád-kori részeként. A tihanyi bencések a félszigeten kívül is tekintélyes birtokokat kaptak az uralkodótól. Egy későbbi, 1211-ben kelt összeírásból ismerhetjük meg a Balaton mindkét partján található jobbágysorsát, a közeli Aszód, Örvényes, Udvari, Dörgicse, Révfülöp, Vászoly, Szőlő és Füred, távolabb Kál és Kapolcs; továbbá egy sor falu a somogyi oldalon Kilitől egészen Boglárig. Az apátság szolgálatába rendelt népekről is szól az alapítólevél, a veszprémi és somogyi ispánságok területéről. Az okirat szerint föld- és szőlőművesek, méhészek, halászok, lovasok, gulyások, juhászok és kanászok, összesen 125 háznép tartozott természetbeni szolgálattal, további 15 mansio lakói különböző iparokat űztek. A félszigetet egy településnek számították, 74 ház – mansio – népe (mintegy 400 lakos) élt itt, főként lovas szolgák, kilenc házban molnárok, hatban kőművesek, kétféle kovácsok, négy házban harangozók.

Az apátság tövében lévő jobbágysor mellett két másik település keletkezett a félszigeten az Árpád-házi uralkodók idejében: a római kori eredetű – ma 71-es számú – út sajkodi elágazása közelében Apáti és Újlak a szántódi révre lejtő hegy lábánál. Egy harmadik közösség, a barátkások helyén, Oroszkó néven szerepel XIII. századi iratokban. Apáti falu neve olvasható a II. András által 1211-ben megteremtett birtoklevélben (1942-ben, majd 1999-ben helyreállított templomát a Magyar Nemzet 2007. szeptember 8-i számában mutattuk be).

Újlak neve a tatárjárás után, 1267-ben Viterbóban IV. Kelemen pápa által kiállított oklevélben bukkan fel, amelyben ismét felsorolják az apátság javait a félszigeten. Maga a falunév arra utal, hogy az 1241-ben felperzselt, út menti Apáti falu és vélhetően a révnél már szintén rég megvolt település helyén újjáépült községről van szó. Mivel a legfontosabb balatoni átkelőhely minden történelmi korban stratégiai pontnak számított, biztosan fegyveres várjobbágyság őrizték, a révészek mellett az ő és családjuk lakóhelye volt az alighanem XI. századi alapítású falu. Templomának alakja és különösen a mérete az 1200-as évek második felénél akár régebbi építkezésre is utalhat. Entz Géza 1958-ban megjelent Balaton környéki emlékeiről írt könyvében az akkor látható szentélyfalmaradványból következtethetett XIII. századi eredetre, a lappangó alapfalakra csupán utalt; Koppány Tibor 1993. évi monográfiájában az első írásos említést (1267) idézi, azzal a fontos adattal kiegészítve, hogy a kápolna védőszentje Szent Margit.

A 200 méter magas Cser-hegy déli, Balatonra néző lejtőjén, a parti sík fölött mintegy húsz méterre fekvő tisztáson található rom talán a legkisebb alapterületű román kori falusi templomunk maradványa. Az 1960-as években feltárt alapfalai alig hatszor hat méter külső (!) oldalhosszúságú, négyszögletes hajót mutatnak, keleti oldalához kicsiny, szintén négyszögű szentély kapcsolódik. Bejáratának helye a nyugati falon, a középvonaltól kissé délre „csúszva” látható; a hajó és a szentély találkozásánál erősen külső támpillér tanúskodik a valamikori diadalívről. Egyenes záródású szentélyről alig több maradt meg a keleti végfalnál, tengelyében két és fél méter magasságban a félköríves, tölcseréltetű, arasznyi nyílású résablakkal. Belsejében egyszerre keresztboltozatra utaló részletek figyelhetők meg, kétségtelenül az 1200-as évek divatja szerint. A lapos, vulkáni eredetű, sötétbarna és szürke bazalttufából, vörös és fehér tört kövekből vegyesen rakott falazat, az ablak ívének és részvégeinek ügyes, pontos – mondhatni, esztétikus – megformálása nyolc évszázada élt mesterek megkapó, eltérő okot adó műve.

A Balaton e festői helyén rejtőzködő emlékünket nem könnyű megtalálni. Felirat, útbaigazító tábla nem jelzi, a Club Hotel Tihany sorompós bejáratánál lévő portás magyarázza el készségesen az oda vezető utat. Üresen pangó, barátságtalan barna bungalótelepen át visz az utunk, majd a nemkülönben rusnya neoszocreál szálló mögötti jókora parkoló drótkerítésének vaskapuján keresztül jutunk el a zöld jelzésű turistaút végéhez. Harminc-harmincöt lépcsőt mászunk meg az erdei úton, amikor elébünk tárul a romocska. Vigasztalódjunk: volt egykor szép építészet is Magyarországon! Bizonyosan lesz is.

Ludwig Emil, mno.hu

Ajánló